

המשק המעורב המתוקן.

(המשך).

צורת הסדור של המשק.

צורת הסדור מצטיינת בקיום האלה: א) בהתאמת גודל השטח לכחות העבודה במשפחת האכר. ב) בפשטות ההתאמה של סדור החצר והבנינים. ג) בכובד הזיון של מכשירי התוצרת. ד) בכחות העבודה המוכשרים הכשרה מיוחדת. ה) בארגון הכללי וארגון הקניה והמכירה. ו) בכלכלת הבית המופתית.

א. גודל יחידת השטח. — המושבות המשמשות כאן לדוגמה שלוש הן במספר. האחת תופסת שטח של 9500 דונם אדמת פלחה, 537 מטעי גפנים, 250 פרדס. היא מונה 34 בתי-אבות, 270 פרות, כמספר זה בנות-בקר ועגלות ו-4 פרים. השניה תופסת שטח של 6000 דונם, מונה 20 בתי-אבות, 137 פרות. השלישית תופסת שטח של 5000 דונם, מונה 17 בתי-אבות (שנים — אחד מורה והשני מנהל המחלבה). 75 פרות.

לפי גודל יחידת השטח יש לחלק את כל המשקים, הנמנים על שלש המושבות המתוארות, לשלושה טפוסים: 1) משק גדול התופס שטח של 27 הקטר פלחה, 3 הק. מטעים. שלש בהמות-עבודה מספיקות לעבוד השטח. בהמת-ההספקה מונה 8 פרות מעולות, 12 מבכירות, בנות-בקר ועגלות. כמות החלב המוצאה למכירה בשנה מגיעה ל-18,000 ליטר, 50 תרנגולות וכמספר הזה אפרוחים. גן הירק משמש רק לספוק צרכי המשפחה. 2) משק בינוני. גודל השטח כ-19 — 17 הק. פלחה; כ-3—1 הק. מטעים. מספר בהמות-העבודה 3—2; מספר הפרות 7—6; מספר בנות-הבקר והמבכירות 10—8; כמות החלב השנתית הנמכרת 15,000—12,000 ליטר. מספר התרנגולות 50—30. כמספר זה אפרוחים ופרגיות. 3) משק עיר. גודל השטח הכללי כ-18—16 הק. בזה כ-1—0.5 הק. מטעים. מספר בהמות-העבודה 2; מספר הפרות 5, כמספר זה עגלות ובנות-בקר. כמות החלב השנתית המוצאה למכירה 12,000—10,000 ליטר. משק ועיר התופס רק 9 הק.

אינו קובע טפוס. אעפ"י שהנהו קים במציאות כבוד; מכלכל הוא 5 פרות משובחות, 6 בנות-בקר, ומוציא למכירה 12.000 ליטר חלב לשנה.

יחידת השטח קטנה היא איפוא אפילו בגדולה שבין הטפוסים המסומנים. ואעפ"י אין שדות המשק מאוחדות בנוש אחד, כי אם מפורדות לפסים, פסים במקומות מפורדים ובמרחקים שונים מהבנינים. מספר הגושים המפורדים בכל אחת מהמושבות הנזכרות מגיע מ-15—21; והמרחק של החלקות השונות—הנכללות באכרות אחת—מבית האכר מגיע כ-5—1 קילומטרים, כי לכל אכרות קצובות חלקותיה בכל אחד ואחד מהגושים, אשר על פי טיבם ומי-חקיהם מתחלק השטח הכללי. יחידת משק בגודל 20 הק. מתפוררת, לדוגמה, לחלקים בני מרחק שונה כאלה:

6	חלקות, בגודל	0.75—1.0	הק.	כל-אחת,	מפורדות	ב-6	מקומות.
2	.	1.00—1.5	.	.	.	2	.
2	.	1.5—2.0	.	.	.	2	.
6	.	2.0—2.34	.	.	.	6	.

הפסים גופם הם ארוכים וקצרים. ולפיכך חרישת שתי וערב היא בלתי אפשרית. ההרישות יוצאות, איפוא, מן ההכרח בכוון אחד ובשתי צורות. האחת מתהילה בסבוב משני קוי האורך המגבילים את מלבן השדה, עד אשר התלמים מתאחדים בקי המפלג אותו. החרישה השניה היא מסביב לקו המפלג את השדה עד אשר מגיעים לקוי המלבן המקבילים. המטעים מרוכזים בשטח מאוחד.

ב) החצר והבנינים. — בחצר שוררת הרמוניה בכל חלקיה: בבניני המשק, בדירות, בגנת הירק והפרחים, בחלקות המיועדות לעבוד אינטנסיבי, החצרות הן רחבות-ידיים. לפני הבית נמצאת גנת הירקות הנטועה, במרחקים מתאימים, עצי-פרי ועצי-נוי בודדים. כל בניני המשק: הרפת, לולי העופות, המחסנים, נמצאים בשדה-הראיה של האכר, כדי הקרבה הנאותה לשם פקוח בלתי-פוסק וכדי המרחק ההכרחי לדרישות ההיגייניות. מאחורי הרפתים משתרעים מגרשים בשטח הקטן, מיועדים לנידול-עדר, כמו: תפוחי-אדמה, סלק, כרוב וכדומה.

כל הבנינים בנויים אבן. הדירות מרווחות, 6—8 חדרים כ"א, על פי רוב בנות שתי דיוטות: העליונה לחדרי-שנה, בהרבה מהבתים יש מרתפים טובים המשמשים למחסנים.

הרפתים משמשות כאחת לבהמת-העבודה ולבהמת-החלב. הרפתים ברוכז הן בנות שתי דיוטות: העליונה משמשת אסם לתבואה ולחציר בעיקר, שמעלים אותו בשעת קצירתו דרך המפות המחובר למקצצה, ליד כל רפת נמצא חדר קטן להכנת המספוא: לפרימת הסלק והדלעת, לעשיות הבליל וכיוצא. במושבה א,

עלה בנין רפת בישנת 1926 כ-350 ל"מ. מדות הרפת המסומנת: 12 מטר האורך, 8 הרוחב, 3 הנובה עם דיוטה שניה בשביל אוצר חיש ועם מחסן שהובר בנודל של 4×10 מטר. במושבה נ. עולה בנין רפת בנודל 9×7 מטר עם מחסן בנודל 6×7 ודיוטה עליונה המכילה שני חדרים גדולים לדירה בסכום של 250 ל"מ. מלבד 30 ל"מ עבודת האבר. לנבי מחירי הבנין שלפני המלחמה יש הבדל יותר ב-40 אחוזים למאה.

טבלא ד.

הון ההשקעה במשקי המתוארים בל"מ בשנת 1927 (*).

מסמכת	השקעה	השקעה	השקעה	נכסים	בהמות		כלים ומוכנות	הון	ס"ה	מחולק להקשר				הון	ס"ה
										קרנץ	נכסים	השקעה	כלים ומוכנות		
א'	20	1865	660	100	415	251	329	3920	93.2	33.0	40.8	12.5	16.5	196.0	
ב'	30	2798	900	80	692	263	375	5108	93.2	30.0	25.7	8.8	12.5	170.2	
ג'	25	1250	1540	75	443	192	311	3811	50.0	61.6	20.7	7.7	12.4	152.4	
ה'	16	768	400	50	235	115	233	1801	48.0	25.0	17.8	7.2	14.6	112.6	

הרפתים נענות לדרישות ההיגייניות ההכרחיות, מבלי אשר הן עמוסות מותרות הפונעים בשווי המאזן. הרצפות בנויות מלט, ופנוי הובל אינו כרוך בעבודה יתרה, כמו כן מסודרות היטב התעלות לספוג מיי-השתן שלא ילכו לאבוד. המזבלות סמוכות לקיר הרפת המופנה למול השדות. הגג הסוכך על המזבלה נשען מצד אחד על קיר הרפת ומצדו השני על עמודים. בקיר הרפת הנובלת עם המזבלה עשויה מעל הרצפה דלת קטנה המשמשת לסלוק הובל מהרפת למזבלה.

המעלות שבתכנית מזבלה כזאת הן: פנוי הובל אינו עולה בטרחה יתרה ובהוצאות מרובות. הדרך קצרה היא, וברוב המקרים מיותרת אפילו עגלת-יד, ויכולים לפנות את הובל בקלשון בלבד. גם הגג הסוכך בהיותו נשען בעיקרו על הקיר, אינו עולה ביוקר, והקיר גופו מרבה את הצל. יש אמנם חסרונות בצורה זאת. הזבוכים קובעים אה דירתם בחנה יתרה בערמות הובל, ובאקלים חם אין מספר להם במקומות כאלה. שכנות זו פגיעתה רעה ומויקה לפרות, ובמקרה של מחלות מדבקות יכולה להעשות גם למסוכנת. אולם השכר בקמוץ העבודה שקול

(*) שטח משק ב' מסומן כאן ב-30 הק, כי את השטח הנוסף של 3 הקטר כדם המסומן בטבלא א' יש לראות כיחידה בפני עצמה. כמו כן לקוח השטח 25 הק, המצוי ביותר במקום 26 לפי טבלא א.

ט ב ל א ה.

פרטי הון ההשקעה במשק א.

סו נ ה ה ש ק ע ה		המחיר לפני המלחמה בל"מ		המחיר ב"1926 בל"מ	
		סה"כ	פרטי הסכומים	סה"כ	פרטי הסכומים
(א) אדמה ובנינים					
15.5	הקטר אדמת-פלחה	620	1240	2525	
3.5	נפנים	210	525		
1	מגרש ירקות	60	100		
	בנינים	400	660		
(ב) מקנה					
3	סוסי עבודה וסוסה לרכיבה	89.80	100		
7	פרות חולבות, 2 מבכורות	162	540		
8	בנות-בקר, 4 עגלות	75.20	150		
2	חזירים	2.80	2.80		
50	עופות ו-50 אפרחים	4.50	22.50	815.30	
(ג) מכונות וכלים					
	מקצצה	5.60	12		
	מפרט	2	3.50		
	מערטת מק-קורניק	20	30		
	מקצרה	12	22		
	מנוב סוסים	6	12		
2	עגלות	20	35		
	עגלה אמריקנית	40	40		
3	מחדשות זוגיות	6	13.50		
2	קלות	2.80	5		
2	דו-מגדופית	9.60	12		
	מחדשות ל-3 זוגות	8	12		
1/4	קולטיבטור זוני	2	5		
	משרדת-ברזל	2.80	4		
	משרדת-עץ	1	1		
	מכשירי רתימה	12.80	12		
1/4	מעגילה	2.40	4		
1/4	מעגילת-דישה	2.40	3		
	כלי עבודה שונים	20	25	251	
סך-הכל ההשקעות		1,799.50	—	3 691.30	—

ט ב ל א ו

פרטי סכומי ההשקעה במשק נ. (1927).

ס"ה בל"ם	פרטי סכומים בל"ם	סוגי ההשקעות
1000.00—1250 00		<p>א. קרקע: 250 דונם אדמה (בכלל 4—7 דונם כרם נפנים) במחיר 4—5 ל"ם הדונם</p> <p>ב. בניינים: (1) בית בן שתי דיוטות, 4 חדרים לסטה, 4 למעלה, גמטה בחצי השטח מרתף, והנשאר ברכה למים, המדות: האורך 9 מטר, הרוחב 9, הנובה 5, העומק 3, בנוי אבנים בזמן המלחמה</p> <p>(2) רפת בעלת שתי דיוטות, בנויה אבן $3 \times 7 \times 5.5$ בזמן המלחמה</p> <p>(3) אורווה לסוסים ספחים ומעיץ 11×13 מטר (1924)</p> <p>(4) רפת לעגלות ושני חדרים לפועל; אורך 20 מטר, רוחב 4.5, גובה 3—2.25 מטר; 3 קירות בנויים אבן, קיר אחד בנוי פחים בלי רצפת מלט (בנוי ב-1920)</p> <p>(5) מחסן אחד $23 \times 5 \times 3$ בנוי פחים בש' 1922 60.00</p> <p>(6) מחסן אחד $12 \times 5 \times 3$ בנוי פחים בש' 1914 80.00</p> <p>(7) נדר רשת על יסודות מלט, 150 מ' (1923) 30.00</p> <p>(8) מרפסת 4×5 (1923) 25 מטר 30.00</p> <p>(9) קיר לסככה בשביל פרות (1923) 20.00</p>
1540.00—1540.00		
	50.00—75.00	ג. מקנה: 2—3 סוסים כיא 25 ל"ם
	240.00—280.00	6—7 פירות בינוניות במעלה כיא 40 ל"ם
	90.00—105.00	6—7 בנות-בקר כיא 15 ל"ם
	21.00—21.00	3 עגלות כיא 7 ל"ם
423.50—518.50	22.50—37.59	30—50 תרנגולות משובחות כיא 75 ג"ם
	3.00	ד. מכונות וכלים: 1 מחרשה חד-מנופית 7
	10.00	1 מחרשה דו-מנופית 6
	5.50	מחרשת אבינה אורד
	3.00	מחרשה קלה 4
	1.50	מחרשת כרם
	3.50	משרדה
	7.00	1 מקצצה
	5.00	1 מפרמת סלק ודלעת
	14.00	$\frac{1}{2}$ מאלסת אלבן
	9.00	$\frac{1}{2}$ מקצרת עשבים לנץ
	5.90	$\frac{1}{2}$ מנוב
	28 00	1 קרון עם סולמות
	60.00	1 עגלה אמריקנית
	10.00—15.00	כלי-רתמה (לכל זוג 10 ל"ם)
187.75—202.75	20.00—30.00	כלים קטנים
3151.25—3511.25		סך-הכל

כנגד ההפסד המודנש, וביחוד שאפשר למצוא הגנה נגד הובובים על ידי רפני רשתות מסביב למזבלה.

ג. כו ב ד ה ז י ו נ. — כל מכשירי העבודה הם כבדים: המחרשות, המשרדות, המענילות, המורעות והמקצרות וכיוצא. המשק עמוס כלים. ברכישת מכונות וכלים, העולים בכח-הכשרם על יחידת השטח של אכר, מצטרפים אחרים ומשתמשים בהם לפי התור המותנה. לא כלם משתמשים במכונות דושה. יש אשר מסתפקים למטרה זו במענילות ברזל מורנות הדורשות כח של שני סוסים. אולם כל אחד משתמש במקצרות לתכואה ולעשבים ובמקצצות. המחלבה דורשת הרבה קש קצוץ, והתכן בלבד איננו מספיק. שבלת-השועל היא הנותנת את הקש הקצוץ הרך והערב ביותר למאכל הפרות. הקש בכלל משמש לרפוד בשביל הבהמות. כבדות הן גם בהמות העבודה ומשובחות. על פי רוב משתמשים בסוסים, אחרים — בסוסות. הסוסים נוחים יותר לעבודה מאשר פרדות, אם כי האחרונות יותר חזקות ופחות אסתניסיות. בעבודה מסודרת ובטיפול טוב נענים הסוסים לכל הדרישות. על השטח המתואר, 20 הקטר, מחזיקים שלשה סוסים, ולפעמים סוסה נוספת למטרה משולשת: לעבודה, לתענוג-רכיבה ולגידול.

י. קרות הן גם בהמות החלב, אין מחזיקים פרה הנותנת פחות מ-2000 ליטר חלב לשנה, אפשר לחשוב את תנוכת-החלב הממוצעת על כל גלגלת כ-2500 ליטר, ע"י הכרור, הטיפול וההקפדה היתרה להשתמש למטרת הרבעה בפר מעולה השביחו הרבה את הגווע. משתמשים, כאמור, בפר אוסטריזי בכדי להגיע לגווע דו-הסגולות: חלב ובשר. מקפידים הקפדה יתרה ע"י הרבעה קצובה ומסודרת, שהלידות תחולנה בתקופות שנה שונות, ושהחלב יהיה מצוי בכל חדשי השנה, וביחוד בחדשים שמחירי החלב עולים לרגלי מחסורו בשוק. לדוגמה משמשת המבלא ז'.

מעולות הן גם התרנגולות, אם כי אינן טהורות-הגווע. היסוד המכריע בדמן הוא השלימוטרק השוב גם לבשר וגם לביצים. כאמור כבר אין נידול-העופות תופס מקום כמקצוע מיוחד: הוא מספק בבשר וביצים את צרכי הבית, ורק העורף נמכר ונשדה בכסף.

ה. כחות העבודה. — הבעל והאשה הם כחות העבודה העיקריים ממעלה ראשונה. הוא — בכל עבודות השדה, והיא — צופית הליכות הבית, הירקות, המחלבה, העופות. גדול הוא ומכריע חלק האשה בבנין המשק. כחות שכורים מהחוץ מצטרפים מנער ערבי העובד ברפת ומחורש חדש, בפועלים ומגיים שכורים משתמשים בעונה קצרה: כ"ז חדשים בערך. במושבה א' שכר הפועל השנתי

בשדה כספך הצריכה 3.60 ל"מ לחדש וכספך המצות השנה 3.00 ל"מ. שכר העובד ברשת 2.50—3.35 ל"מ לחודש. שכר סועד יומי בשדה 12—10 נרוש. לעומת המעירים שלפני המלחמה לפי הסדר: חצי שנה 1.40 וחצי השנה 1.60 לחודש. 1 ל"מ לחודש. 4—4.5 נרוש ליום. במיטבה בי וני מקבלים הם לפי הסדר 2.25—2.50 ל"מ, 1—0.75 ל"מ לחודש. 8—7 נרוש ליום.

מבטא ד.

דונסא מחלוקת החלב המוצא למכירה לפי חרשי השנה כשלישה משקלים בליטרים (1928).

החודש	משק ב'	משק ב'	משק ד'
ינואר	1422	1200	1100
פברואר	1080	1500	1000
מרץ	850	1500	900
אפריל	750	1600	800
מאי	1653	1440	700
יוני	1000	1200	870
יולי	1077	1050	810
אוגוסט	1617	900	750
ספטמבר	1868	600	1000
אוקטובר	1848	600	1100
נובמבר	1602	450	920
דצמבר	1718	450	950
סה כשנה	17,249	12,650	11,070

ההתארגנות הכללית והארגון הקניית והמכירה—במכירת התוצרת: בתבואות, הישרה והחלב, נקנית כל צרכי המיטב והבית נעשית עי ההנה המשותפת המתיקמת מוסד יסוד המושבות המתוארות. מכירת החלב ועבודו במסגרת מצומצמת מסורים למחלבת המשותפת. הענבים נשלחים ליקב המשותף. בתוצרת נוסה שולפת העצמות של היחיד בכל גיליות. אולם במכירת התבואות וקניית הרברים הררשים למשק שולחים העיקרים הקואופרטיבים לפי כל חוסר המושג הזה, תוצאות המושבה מצטרפות לשני סוגים עיקריים: תוצאות שמירה והמסקת הפים המתחלקות לפי השנה. תוצאות התוצרת ביתהספר, נעמסות בחלקן לפי מספר הילדים בכל ביתאב, ובחלקן לפי השנה. במיטבה נה לדונסא. המונה 17 בתיאב מצטרפות תוצאות מסעפים אלה:

משכורת חדשית למורה,	מלבד דירה	.	.	18 ל"מ
.	לנגנת,	.	.	4
שכר מכונן לחודש	.	.	.	5
שני שומרים בחצר ובשרות	.	.	.	4.50
הנהלת המושבה	.	.	.	2
120 פחי נפט לשנה עם שמן בשביל				
הספקת המים, לחודש 2.50				
<hr/> ס"ה לחודש 31.00 ל"מ.				

מהסכום הזה מטילים כ-21 ל"מ לחודש על 21 הגושים שעליהם מחולק כל השטח של אדמת המושבה, והיתרה מתחלקת לפי מספר ילדי בית-הספר. לפי זה, ההוצאות החלות על משק בינוני עולות כ-20 ל"מ. במושבה אי עולות הן פחות. משלמים על כל הקטר פלחה 80 גרוש, על כל הקטר כרם 45 ג"מ; משק בינוני עמוס איפוא כ-12—10 ל"מ. במושבה בי עולה החזקת בית-הספר לסכומים אלה: מורה 14 ל"מ עם דירה; נגנת 9 ל"מ בלי דירה. ההוצאות עולות על משק לפי גדלו כ-25—20 ל"מ. משק זעיר בגודל 16 הקט. משלם 12.5 ל"מ. מסים עולים כ-20 ל"מ על כל משק בינוני. בסכום זה נכנסו דמי העשור בעד גידולי חמספוא. ההכנסות מהגרעינים נרשמו כאן אחרי נכוי העושר בעין, ולא ערכו בכסף.

ו. כלכלת הבית. — הקו האופי הבולט ביותר הנהו בכלכלת הבית: בסדר המוסתי, בנקיון, בדיקנות ובחסכון. המשק מספק בריוח את רוב הצרכים. הדוגמה הבאה מראה כי שתי משפחות מוציאות בסך הכל על צרכי אוכל קנויים כ-24 ל"מ לשנה לפי המחירים שלפני המלחמה. וכ-50 ל"מ לפי מחירי היום. סדר המטבח המתואר מובא כאן לדוגמה:

בחורף אוכלים בשר יום-יום ומכינים עוד. בשר משומר לקיץ. הבשר איננו נקנה, אלא המשק הביתי מספק צורך זה. מהחויץ קונים בשר בסכום של 10 ל"מ לשנה. אוכלים בשר-ענלים צעירים ובשר-עוף. בקיץ משתמשים בבשר קנוי ואוכלים אותו פעמים בשבוע. המשפחה הלקוחה לדוגמה, היא בת-עשר נפשות: 5 גדולים ו-5 קטנים, מוציאה 4 אוקיות כל פעם (שוה ל-960 גרם), מוציאים כ-20 ביצה ביום. ממעיטים באכילת ביצים בימים שאוכלים בשר. חלב מוצא בבית כ-5—6 ליטר, וחמאה חצי אוקיה. ירקות כ-9 אוקיות ליום, שהמשק מספקם. מלבד זה מכינים 6 פחים של ריבת ענבים ו-2 פחים דבש דבורים. בשנות המלחמה כאשר היה מחסור בסוכר הכינה משפחה כ-15 פח ריבת ענבים.

ביצים ובשר עוף מספקות 50 התרנגולות הנמצאות במשק. חלק מהביצים מוצא למכירה. לספוק צרכי המשפחה בירקות מספיק שטח של דונם אחד. מלבד שטח כחצי דונם המיוחד לתפוחי-אדמה; רובו הוא בלי השקאה; חלק מהיבול נמכר; בקיץ קונים מעט ירקות מהחוץ.
(סוף יבוא).

י. אלעזרי-וולקני.

תחנת הנסיון החקלאית של ההנהיץ.
המחלקה לכלכלת המשק.
